

Kartläggning program- och yrkesråd

Fordons- och
transportprogrammets inriktningar
personbil samt lastbil- och mobila
maskiner

Version: 1

Projektet ”Regionala program- och yrkesråd” startade 1 november 2021 och pågår till
och med 28 februari 2023

Projektledare: Susanna Bergman
Region Örebro län
Regional utveckling
Område utbildning och arbetsmarknad
Box 1613, 701 16 Örebro
Besöksadress: Eklundavägen 1

Kontakt: susanna.bergman@regionorebrolan.se
019-602 83 25
076-719 47 00

Bakgrund

Program- och yrkesråd är en central struktur på samverkan mellan utbildningsanordnare och arbetsgivare. Att det finns fungerande program- och yrkesråd bidrar till att arbetsgivare kan rekrytera rätt kompetens.

Region Örebro län ser kartläggningen av program- och yrkesråden för de gymnasiala yrkesutbildningarna som ett steg i regionens långsiktiga strategi för kompetensförsörjning där man i projektet *Regionala program- och yrkesråd* kan erbjuda processtöd till parterna för att utveckla samverkan.

Gemensamma regionala strukturer för program- och yrkesråd för gymnasiala yrkesutbildningar kan gynna både utbildningsanordnare och arbetsgivare. Man kan göra samordningsvinster bland annat kring apl (arbetsplatsförlagt lärande) och lyfta gemensamma frågor. Denna samverkan är reglerad i Gymnasieförordningen (2010:2039) samt i förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning (2016:937).

Fordon- och transportprogrammets inriktning personbil inom gymnasieskolan finns på Lindeskolan, Alléskolan, Praktiska gymnasiet och Tullängsgymnasiet. Inriktningen erbjuds som lärling på Möckelngymnasiet, Realgymnasiet och Yrkesgymnasiet. Inriktningen mot lastbil- och mobila maskiner finns på Lindeskolan, Proffsgymnasiet och på Alléskolan, där Alléskolan har detta som lärlingsförlagd utbildning. Inom yrkesvux finns vid tiden för kartläggningen inga utbildningar sökbara inom dessa inriktningar. Utbildningarna inom yrkesvux startar vid olika tidpunkter under året.

Det finns ett regionalt program- och yrkesråd för fordons- och transportprogrammet där Lindeskolans rektor Per Wernholm är sammankallande för transportinriktningen. För inriktningen personbil samt lastbil- och mobila maskiner är Alléskolans rektor Katrin Pedersén sammankallande.

I länet är Tullängsgymnasiet enda skola som är certifierat Motorbranschcollege. Totalt är 25 skolor certifierade i landet. I ett Motorbranschcollege läggs stor vikt på ett nära och strukturerat samarbete mellan skola, företag och bransch. Företagens engagemang är centralt, eftersom det är genom ett starkt stöd från motorbranschens företag som skolan får rätt verktyg för att kunna erbjuda eleverna en relevant utbildning för arbetslivets behov. För att kunna bli certifierad som skola behöver skolan uppfylla ett antal kriterier.

Transportföretagens årliga rapport *Tempen på motorbranschen 2022* redogör för ett uppskattat rekryteringsbehov under åren 2022-2024 på 6800 personer, varav behovet

av tekniker beräknas vara 2800 personer och för mekaniker beräknas behovet vara 1100 personer. Nästan 70% av eleverna från fordons- och transportprogrammet har en etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter avslutade gymnasiestudier. Det är det yrkesprogram där störst andel elever går ut i jobb.

Genomförande

Kartläggningen har genomförts genom intervjuer med rektorer och yrkeslärare för gymnasieskolan, arbetsgivare som tar emot elever på apl (arbetsplatsförlagt lärande) samt Motorbranschens riksförbund (MRF) med ca 1500 medlemmar. Sammanlagt har 14 personer intervjuats. Intervjuerna har genomförts både digitalt via Teams samt vid fysiska möten. Nedan synpunkter representerar endast de intervjuades åsikter.

Sammanställning intervjuer utbildningsanordnare

I intervjuerna har frågor ställts kring vilka utmaningar utbildningsanordnarna ser i att få program- och yrkesråd att fungera och vilka lösningar som skulle kunna bidra till bättre samverkan. Vidare har frågor ställts kring handledarskap och apl samt vilka frågor som utbildningsanordnarna ser som viktiga att lyfta med arbetsgivarna. Nedan redogörs för de synpunkter och tankar som framkommit under intervjuerna.

- Tullängsgymnasiet har flera olika forum för samverkan med näringslivet. Man deltar i det gemensamma regionala program- och yrkesrådet, sitter med i styrgruppen för Motorbranschcollege och man har även ett samverkansavtal med Volvo Cars i Göteborg.
- Skolorna ser att det gemensamma program- och yrkesrådet för personbils- och lastbils- och mobila maskiner sparar tid för arbetsgivarna, då det blir färre möten för arbetsgivarsidan att gå på. Däremot blir det stor tyngdpunkt på inriktningen för personbil i dessa möten. En utbildningsanordnare menar att lastbil- och mobila maskiner borde ha ett eget programråd, medan övriga som utbildar inom den inriktningen inte ser ett behov av detta i dag. Det är få från lastbil- och mobila maskiner från arbetsgivarsidan som deltar då de menar att det gemensamma mötet inte ger dem något.
- Elevdeltagandet kan utvecklas från skolornas sida. Det är viktigt att deras synpunkter kring utbildningen tas tillvara. Det är ibland svårt att motivera elever att delta.
- Man ser det som viktigt att branschorganisationerna engagerar sig då det bidrar till att stärka samarbetet.
- Det är svårt att få någon från arbetsgivarsidan att ta ordförandeskapet.

- Kompetensutveckling för yrkeslärarna är en stor utmaning enligt skolan. Kan branschen hjälpa till och bjuda in yrkeslärarna? Kan man ha ett utbyte mellan branschen och skolan med personal?
- Syfte och mål behöver förtydligas för program- och yrkesrådet och bli mer uttalat så att man har samma syn på varför man ska träffas.
- Handledarutbildningen har varit svår att få arbetsgivarna att genomföra. Vid förra program- och yrkesrådet den 28 oktober 2022 kom man fram till att Tullängsgymnasiet bjuder in under vårterminen vid ett tillfälle som arbetsgivarna har möjlighet att skicka personal.
- En av utbildningsanordnarna hade tankar kring om skolorna kunde samverka kring delar vad gäller investeringar för att minska kostnaderna för de enskilda skolorna. Den typen av resonemang förs mer kring transportinriktningen idag.
- Det är viktigt att det finns en förståelse för skolans uppdrag och vilka förväntningar man har på varandra. Skolan utbildar brett och kan inte skicka med allt eleverna behöver. Samtidigt är 1/6 av utbildningen apl och kvalitetssäkringen av elevernas apl är viktig. Under april 2022 har det varit en separat träff kring apl-utveckling.
- Några utbildningsanordnare menar att program- och yrkesråd inte är det kraftfulla forum det skulle kunna vara, det blir mer ett möte man bockar av. Det som saknas är uppföljning, vart ledde det här? Som orsak anges brist på tid vilket medför att ingen vill "ta bollen".

Sammanställning intervjuer arbetsgivare

Under intervjuerna har frågor ställts kring vilken samverkan arbetsgivarna har med utbildningsanordnarna, deltagande i programråd, vilka frågor man vill lyfta med skolorna, handledarskap samt behov av utveckling kring apl. Nedan redogörs för de synpunkter och tankar som framkommit under samtalen med arbetsgivarna.

- Vad gäller engagemanget från arbetsgivarna att delta i program- och yrkesrådet skiljer det sig åt. Majoriteten av de tillfrågade arbetsgivarna menar att det är för få som kommer medan andra uttrycker att forumet är för stort. Fördelarna att vara många från branschen ger mer slagkraft och skulle ge skolan bättre indikatorer framför allt i arbetsgivarnas kapacitet att ta emot elever. Vad gäller det egna engagemanget så prioriterar man olika. Tidsbrist anges som en orsak att inte delta regelbundet. Det ses som viktigt att alla parter, skolan, branschen och politiken är representerade då det bidrar till en bättre dialog och ger fler perspektiv.

- För lastbilssidan så upplever intervjupersonerna inte att mötena ger så mycket utifrån att mest fokus ligger på frågor som främst rör personbilsinriktningen i program- och yrkesrådet. Samtidigt finns en självkritik kring att inte ta sig tiden att komma på mötena vilket medför att inte synpunkter når skolan. Det blir också svårt att ställa krav på förbättringar om engagemanget inte finns att delta i dialogen. De tre intervjuade arbetsgivarna från lastbilssidan ser ett behov av att skapa ett eget programråd för inriktningen. En arbetsgivare säger att det även skulle behöva omfatta andra närliggande aktörer t ex Laxo Mekan då en lastbil ofta har påbyggnadsredskap. Även den delen av branschen har svårt att hitta personal.
- Arbetsgivarsidan ser det som viktigt att alla utbildningsanordnarna i länet är representerade i program- och yrkesrådet. Som arbetsgivare vill man att alla utbildningarna ska hålla samma kvalitet.
- Samordningen av apl-perioder ser man som viktig att utveckla, men man upplever att skolorna inte har lyckats i arbetet med att få till det. En samordning av apl-perioderna skulle ge bättre flöden ute i verkstäderna och minimera krockar. Idag upplever man att många ska ha ut elever samtidigt. Det finns också ett behov av längre framförhållning från skolorna kring apl-periodernas förläggning. Det finns även önskemål att utveckla uppföljningen som idag sker i pappersform och arbetsgivarna efterfrågar mer digitala lösningar. Man önskar att skolan tar den första kontakten för att säkerställa apl-platser, inte att eleverna själva ska ringa runt.
- De större arbetsgivarna ser att det är gynnsamt för skolor att samarbeta med olika bilmärken vilket ger en bättre kvalitet kopplat till att man får hjälp med ekonomiska resurser. Arbetsgivarna ser att skolorna behöver branschens hjälp med bilar, verktyg mm. Arbetsgivarna ser det som en skyldighet att hjälpa till med detta.
- Vad gäller elevdeltagande skiljer sig åsikterna åt. Några av de intervjuade ser ett värde i att ha med elever för att ta del av deras synpunkter, medan en arbetsgivare inte anser att elever ska delta då diskussionerna bör föras på en annan nivå.
- På personbilssidan rekryterar man primärt ny personal från gymnasiet vilket gör att arbetsgivarna ser ett mycket stort värde att samverka med utbildningsanordnarna.
- Det arbetsgivarna vill påverka är bland annat utbildningsplanerna. Skolverket ändrar regler och riktlinjer med jämna mellanrum vilket också ger en eftersläpning när man vill driva igenom förändringar. För att kunna diskutera det som går att påverka t ex inom programfördjupningarna krävs mer förkunskaper hos arbetsgivarna.
- För personbilsinriktningen är elektrifieringen en viktig fråga och man upplever att det skiljer sig åt skolor emellan vilken tyngd man lägger vid det.

Det tycker man dock att man får gehör för när frågan lyfts i program- och yrkesrådet. Det är svårt även för företagen själva att hinna med att utbilda sin egen personal internt i detta.

- Vad gäller andel utbildade handledare är det lågt, men arbetsgivarna kommer att bjudas in till en gemensam träff och göra utbildningen under våren. Detta kom man överens om vid förra programrådsmötet vilket togs emot positivt.
- På lastbilmekanikersidan är behovet av personal enormt stort och man ser att man måste arbeta med återväxten och samarbeta med utbildarna. Arbetsgivarna ser en stor utmaning med elever som läser inom yrkesvux som saknar teknisk bakgrund, och menar att de studerande inte har förutsättningarna att hinna bli anställningsbara under den relativt korta utbildningstiden. En av arbetsgivarna såg också ett behov att hjälpa skolan med aktuell information kring t ex att det finns en påbyggnadsutbildning inom transportkyla som är en del av branschen där det är extremt svårt att hitta personal. Efter genomförd kylcertifiering är man väldigt attraktiv på arbetsmarknaden och man får vanligen 5-6000 kr mer i lön. Det är något eleverna behöver få kännedom om i större utsträckning.
- Arbetsgivarna ser att det finns vinster med att samarbeta med skolan kring olika aktiviteter och man deltar i olika utsträckning bland annat vid Öppet Hus, Yrkesmässan, erbjuder studiebesök, tar emot elever från grundskolan på prao (praktisk arbetslivsorientering). Arbetsgivarna önskar också att i större omfattning bli inbjudna till programmet för att prata om branschen och dess utvecklingsmöjligheter.

Motorbranschens Riksförbund (MRF) Mathias Haag, regionansvarig skola

För ett bra programråd menar MRF att agendan behöver vara attraktiv och att fokus bör ligga på de frågor som är aktuella i den egna regionen. Det behöver också finnas mål för programrådsmötena och arbetsgrupper för specifika frågor. Då går det att bedriva utvecklingsarbete mellan mötena. I de regioner där programråden fungerar väl så är någon från branschen ordförande, inte rektor. Rektor bistår istället ordföranden med att bjuda in och skapa en agenda. Man ser att det ger en annan auktoritet mot politiken att det är branschen som är drivande i programrådet. Vanligen skickas inbjudan ut 1-2 månader innan programrådet. Risken är stor att det mailet försvinner i mängden då återförsäljarna ofta får 50-60 mail om dagen. Det behövs påminnelser inför kommande möte, helst med en personlig kontakt över telefon.

Mathias har själv upplevt att många av de programråd han blir inbjuden till inte har någon agenda i inbjudan, utan den ska meddelas senare. Vilka frågor som ska

behandlas framgår inte, vilket gör att man vanligen väljer att inte komma. Det behöver finnas en agenda som lockar arbetsgivarna att vilja delta.

Vidare menar MRF att yrkeslärarna behöver ha två syften med sina apl-besök: dels elevens lärande men också att lyfta vikten för arbetsgivarna att delta i programråden. Fokus hamnar ofta här och nu och läraren stämmer av med handledaren. Utöver det behöver man lägga tid på att prata med platschefen eller HR-ansvarig och lyfta vikten av programrådet. Vinsterna av deltagande behöver synliggöras för arbetsgivarna, att det handlar om deras framtida kompetensförsörjning och rekrytering. Många företag behöver hjälp att lyfta det strategiska i sin rekrytering.

Vad gäller Motorbranschcollege så handlar det om att jobba med praktiska saker. Det som behöver diskuteras med arbetsgivarna kring är vilka kompetenser som behövs om fem år, vilken utrustning som behövs för att nå dit. Här behövs en gemensam investeringsplan tas fram tillsammans. Då synliggörs hur en långsiktig investeringsplan behöver se ut utifrån den kommunala budgeten. Det tydliggör också var branschen kan bidra- vilket ofta blir kompetensutvecklingsinsatser. Det finns även behov att sätta upp en kompetensutvecklingsplan tillsammans med rektor för att möta de framtida behoven. Det ligger i både skolans och branschens intresse. Det som blir utmaningen är att skolan kan få erbjudande om att delta i fortbildningsinsatser av olika aktörer men det blir kostnader kring resor, boende mm. för flera dagar vilket blir kostsamt och resurserna finns inte i skolan. Här kan branschen hjälpa skolorna genom att synliggöra det för politiken.

Den kommande gemensamma satsningen i Örebro län kring handledarutbildning som beslutades vid förra programrådet är mycket positiv. Det är gynnsamt att samlas och genomföra den tillsammans då det ger ett fördjupat lärande och öppnar upp för diskussioner arbetsgivarna emellan kring handledaruppdraget.

Skolorna tycker att branschen måste göra mer för att locka elever och branschen menar att skolorna måste sticka ut mer för att få elever att välja utbildningen. Det som glöms bort är att samverkan mellan parterna behövs. När eleverna väl kommit in på utbildningen är det många som vill läsa transportinriktningen. Alla som söker den kommer inte in på grund av platsbegränsningar. Då blir det viktigt att motivera dessa elever gemensamt och fundera kring vilka gemensamma aktiviteter kan man göra för att skapa en attraktivitet för de andra inriktningarna. Hur ger man eleverna den upplevelsen och insikten under det första året? Det är något att arbeta med i ett programråd tillsammans med branschen. Ingen av parterna kan göra det på egen hand. Arbetet behöver bli konkret och aktiviteter tas fram tillsammans för att visualisera vad branschen som helhet har att erbjuda.

Skolorna kan samordna sina apl-perioder under våren för kommande läsår, sedan läggs scheman över sommaren. Arbetsgivarna vet när deras toppar och dalar infaller och när de har möjlighet att ta emot elever. Det kan ge en bra årscykel kring apl vilket underlättar för arbetsgivarnas planering. Under våren kan man också diskutera kring förläggningen av nästa års handledarutbildningar.

En ständig utmaning är att få de små företagen att komma till programråden. Det stannar vanligtvis vid att arbetsgivaren säger att tiden inte finns och skolan nöjer sig med att det är ju ändå en bra apl-plats. MRF menar att skolan behöver bli lite tuffare och inte nöja sig med att företag tar emot på apl.

Som skolledare är det lätt att hamna i fallgropen att skolan är beroende av branschen. Det omvända gäller också. Branschen är också beroende av skolan. Att vara apl-plats innebär att delta i programråd och delta i den ömsesidiga dialogen. När branschen säger att lärarna behöver fortbildning så kan man bjuda in yrkeslärarna när det anordnas fortbildning i verkstaden.

Sammanfattning kartläggningen

Sammantaget är det gemensamma program- och yrkesrådet för fordons- och transportprogrammet fungerande och både utbildningsanordnarna och arbetsgivarna ser ett värde i att mötas gemensamt. Branschen har stora behov av arbetskraft vilket gör att samverkan är viktig mellan parterna vilket alla är överens om. Det tydligaste utvecklingsområdet handlar om samordning av apl-perioder, där arbetsgivarna är samstämmiga.

Det har framkommit ett önskemål att särskilja inriktningen lastbil- och mobila maskiner från personbil från de intervjuade arbetsgivarna då man ser att det skulle bli mer relevanta frågor för den delen av utbildningen. Det behovet ser inte samtliga utbildningsanordnare idag. En framkomlig väg är att istället i befintligt program- och yrkesråd ge större utrymme för de frågor som rör lastbilssidan. Då behöver fler arbetsgivare prioritera att delta. Detta kan uppnås genom att ta personliga kontakter med de arbetsgivare skolan samarbetar med och tydliggöra varför de ska delta och vad de har att tjäna på att engagera sig i program- och yrkesrådet.

Motorbranschens riksförbunds Mathias Haag delgav många konkreta tips kring hur program- och yrkesrådet kan bli ett bättre forum för samverkan. Tydligt är att både branschen och utbildningsanordnarna har en gemensam målsättning att ge eleverna bästa möjliga förutsättningar till anställningsbarhet efter utbildningen och att det är mer på detaljnivå man behöver utveckla samverkan. Rektorererna får dra ett tungt lass och kan behöva stöd i att ta fram en attraktiv agenda för mötena. Där kan branschen och yrkeslärarna som har den dagliga kontakten med arbetsgivarna bidra med

innehåll. Man behöver också tänka långsiktigt som arbetsgivare kring samverkan med utbildningarna. Ju närmare samarbete, desto bättre utbildad personal kommer ut från skolan.

De som deltagit i kartläggningen

Katrin Pedersén (Alléskolan), Lars Nilsagård (vuxenutbildningen Kumla), Patrik Olofsson (Proffsgymnasiet), Monica Möller (Tullängsgymnasiet), Madelene Karlsson (Yrkesgymnasiet), Mathias Haag (MRF), Fredrik Aspelin (Veho Bil), Pär Björkholm (Hedin Bil), Björn Carlsson (NTB Service), Christian Doughan (Rejmes lastvagnar), Magnus Lindström (Jonsson Bil), Mikael Larsson (Arver), Henrik Falkenström (Möller Bil), Gustav Alm (Rejmes).